

מגילת איכה ותשעה באב תשף

דקדוקי קריאה וטעמים והדרכה לקורא במגילת איכה וקריאות תשעה באב

א א רַבְּתִי .... רַבְּתִי: שתיהן מלעיל. כָּאֵלֶּמְנָה: הכ"ף בשוא, לא בקמץ. שְׁרֵתִי: ש"ן שמאלית ומלעיל¹

א ב בַּגְדוֹ בָּה: טעם נסוג אחר לב"ת והשוא בגימ"ל נע. הִיוּ לָהּ: טעם נסוג אחר לה"א

א ג מַעְלִי: במלעיל

א ד בְּתוֹלְתֶיהָ נוֹגוֹת: הנר"ן דגושה

א ה שָׁלוֹ: במלרע. עַל רֶב-פְּשָׁעֶיהָ: תיבת עַל בלבד במונח ורק ההמשך במקף

א ו וַיָּצֵא מִן בֵּת- מִבֵּת-צִיּוֹן: לשים לב לקרי וכתוב

א ז עֲנִיָּה: הע"ן בקמץ קטן והנר"ן בשווא נח. מַחְמַדֶּיהָ: המ"ם בשורק. מִיָּמִי קָדָם: טעם נסוג אחר למ"ם הראשונה. שְׁחָקוֹ: ש"ן שמאלית. עַל מִשְׁבַּתָּהּ: תיבת עַל במרכא ולא במקף

א ח וַתֵּשֶׁב: הש"ן בקמץ קטן

א ט אֶת-עֲנִי: הע"ן בקמץ קטן והנר"ן בשווא נח, היר"ד אחריה בחירק מלא

א י פָּרַשׁ: הטעם נסוג לפ"א, ש"ן שמאלית. כָּל-מַחְמַדֶּיהָ: שתי הממ"ם בפתח בשונה מפסוק ז

א יב כָּל-עֲבָרֵי דָרְךָ: טעם נסוג אחר לע"ן והב"ת בשוא נע, תיבת דָרְךָ במלעיל². וְרָאוּ: במדויקים בטעם זקף, לא ברביע

א יג שָׁלַח-אֶשׁ: געיה בש"ן. פָּרַשׁ: הטעם לא נסוג, ש"ן שמאלית

א יד נִשְׁקָדָ: ש"ן שמאלית. יִשְׁתַּרְגֵּוּ: ש"ן שמאלית והטעמה משנית בת"ו (מרכא)

א טז יִרְדֶּה מַיִם: טעם נסוג אחר ליר"ד והר"ש אחריה בשווא נע

א יז פָּרְשָׁה: ש"ן שמאלית

א יט לְמֵאֲהָבִי: המ"ם בשווא נח

א כ חֲמַרְמָרוֹ: הח"ת בחטף קמץ, המ"ם השנייה בקמץ בניגוד לפרק ב יא. נִהַפְּךָ: הה"א בשווא נח (נשמעת כעין ה"א במפיק) והפ"א אחריה בדגש קל

א כא נֶאֱנַחָה: הטעם בח"ת מלרע. אָנִי: במלעיל. וַיִּהְיֶה: וא"ו החיבור בשווא נע

ב ג בְּחֲרֵי-אָף: הב"ת בקמץ רחב והח"ת בחטף קמץ. אָכְלָה: האל"ף בקמץ גדול והכ"ף בשווא נע

ב ד וַיִּהְיֶה: בטעם זקף קטן

ב ה וַיִּרֶב: היר"ד בסגול, הקורא בחירק משנה משמעות

ב ו שָׁפוּ: ש"ן שמאלית

ב ח נִטָּה קוֹ: טעם נסוג אחר לנר"ן. וַיֵּאבֶל-חַל: העמדה קלה ביר"ד מפני הגעיה ובכך למנוע הבלעת האל"ף החטופה שלאחריה

ב י יִדְמוּ: דגש חזק בדל"ת ובשוא נע, לשון דממה³

ב יא כָּלוּ: במלרע. חֲמַרְמָרוֹ: הח"ת בחטף קמץ והמ"ם השנייה בשווא נע בשונה מקודמה בקמץ (פרק א כ)

ב יב כְּחָלָל: העמדה קלה בכ"ף להדגשת הסגול המורה על מיודע

ב יג מִי יִרְפָּא-לָךְ: יש להיזהר מהדבקות התיבות מפני צליל היר"ד המשותף לשתיהן

ב יד חֲזוּ לָךְ: טעם נסוג אחר לח"ת. וַיִּחְזוּ לָךְ: טעם נסוג אחר ליר"ד

ב טו כָּל-עֲבָרֵי דָרְךָ: טעם נסוג אחר לע"ן. כָּלִילֶת יָפִי: טעם נסוג אחר ללמ"ד

¹ הקורא מלרע משנה משמעות

² טעם סגול אינו מורה על מקום ההטעמה

³ הקורא בשוא נח משנה לדמיון

ב טז וַיִּחְרְקוּ-שָׁן: געיה ביר"ד. בַּלְעֲנוּ: הלמ"ד קמוצה מפני האתנח שהאריך את התנועה, עם זאת העי"ן בשווא נח

ב יז זָמֶם: קמץ במ"ם הראשונה. מִימִי-קָדָם: געיה במ"ם הראשונה

ב כ עֲלִילָי: הלמ"ד הראשונה בשווא נע ולא בחטף פתח כפי שמופיע בחלק מהדפוסים

ב כא בַּחֲרָב: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מידע

פרק ג יש להעיר, שהניגון המקובל ב'אני הגבר' אצל האשכנזים שהוא מעין שיר - גורם לבעלי הקריאה להפוך הרבה מילים למלעיל במקום מלרע ובכך, לעיתים, כדי לשנות משמעות.

כאן הפסוקים קצרים, הם אינם מחולקים באתנח אלא בזקף או טפחא. חוץ מפסוק נו קוֹלִי שִׁמְעָה

ג א עֲנִי: העי"ן חטופה ובמלרע

ג ב וַיִּלְךְ: הלמ"ד בפתח ומוטעמת

ג ז נַחֲשָׁתִי: החי"ת בקמץ קטן

ג ח שָׁתָם: ש"ן שמאלית

ג יא וַיִּפְשַׁחֲנִי: השי"ן בשוא נע בגלל הדגש

ג יג בְּכִלְיָתִי: הלמ"ד בשווא נח והי"ד אחריה בחולם; אֲשַׁפְּתֹו: פ"א בקמץ ות"ו רפה בניגוד לד ה אֲשַׁפְּתוֹת:

ג יד הֵייתִי שָׁחֵק: ש"ן שמאלית בדגש חזק מדין אתי מרחיק, מקרה חריג⁴

ג טו הַשְּׂבִיעֲנִי: ש"ן שמאלית

ג טז בַּחֲצֵץ: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מידע

ג יט זָכַר-עֲנִי: גם הכ"ף וגם העי"ן בקמץ קטן, הנון בשווא נח והי"ד אחריה בחירק מלא

ג כב לֹא-כָלוּ: במלרע

ג כט בַּעֲפָר: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מידע

ג ל יִשְׁבַּע: ש"ן שמאלית

ג לד אֲסִירִי אֶרֶץ: טעם נסוג אחור לסמ"ך

ג לז וְהָיִי: במלעיל

ג מ נַחֲפָשָׁה: ש"ן שמאלית

ג מד בַּעֲנָן: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מידע

ג מז הִיָּה לָנוּ: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה. הַשָּׂאת: ש"ן ימנית!

ג מט הַפְּגוֹת: הה"א בחטף פתח ולכן הפ"א אחריה רפה

ג נ וַיֵּרָא: במלעיל

ג נו אֶל-תַּעֲלָם: העי"ן בשווא נח. אֲזַנְךָ: במלרע והנ"ן בשוא

ג נז אֶקְרָאָךְ: כ"ף סופית דגושה

ג נט שִׁפְטָה: השי"ן בקמץ קטן והפ"א אחריה בשווא נח

ד א יִשְׁנָא: ש"ן ימנית

ד ב הַמַּסְלָאִים המ"ם בשוא נח. לְנַבְלִי-חֶרֶשׁ: ש"ן שמאלית

ד ג חֲלָצוּ שָׂד: טעם נסוג אחור לחי"ת והלמ"ד בשווא נע

ד ד שְׁאֵלוּ לָחֶם: טעם נסוג אחור לש"ן

ד ה נִשְׁמָו: דגש חזק במ"ם, לשון שממה

ד ו וְלֹא-חָלוּ בָהּ: הטעם בחי"ת

⁴ דגש אתי מרחיק אחרי חירק, ובאות שוואית. במקום אחד [זכריה א טו] במ"ם, בשאר מקומות (כולל אחרי שורק) באותיות השיניות. יתכן שסיבת הדגש בגלל הגרונית, דוגמת קומו סעו

ד ז זָכוּ ..... צָחוּ: שתי המילים מלרע. אָדָמוּ עֲצָם: הטעם נסוג לאל"ף

ד ט חֲלִיל־חֶרֶב מַחֲלִיל רָעַב: בתיבות חֲלִיל־ / מַחֲלִיל למ"ד ראשונה בשווא נח על אף הקושי.

שָׁהם: הטעמה משנית בש"ן. שָׁדִי: ש"ן שמאלית

ד י רַחֲמָנִיּוֹת: העמדה קלה במ"ם, הנ"ן בחירק חסר והי"ד בדגש חזק ובחולם

ד יד נָעוּ: הטעם בע"ן מלרע

ד טו קָרָאוּ לָמוּ: טעם נסוג אחור לקו"ף והר"ש בשוא נע. נָצוּ מלרע. גַּם-נָעוּ: מלעיל

ד יח צָדוּ: מלרע

ד יט אָרְבוּ לָנוּ: טעם נסוג אחור לאל"ף, והר"ש בשוא נע

ד כא תַעֲבֹר-כֹּס: הבי"ת בקמץ קטן. וְתַעֲרִי: מלרע

בפרק ה יש לשים לב לרבוי "כתיב-קרי"

ה א מָה-הָיָה לָנוּ: הטעם נסוג לה"א

ה ג כָּאֵלֶּמְנוּת: הכ"ף בשוא לא בקמץ

ה ה הוֹנַח-לָנוּ: הנ"ן רפויה, שתי המילים מוקפות אבל הגעיא (מתג) דווקא בנו"ן ולא בה"א⁵

ה ו נִתְּנוּ: הת"ו בפתח ומוטעמת

ה ח מְשָׁלוּ בָנוּ: טעם נסוג אחור למ"ם, והש"ן בשוא נע

ה יב נִהְדָּרוּ: הה"א בשווא נח ודגש קל בדל"ת

ה טו נִהַפְּדוּ: הה"א בשווא נח ודגש קל בפ"א

ה כא הַשִּׁיבָנוּ... פסוק זה, נאמר בקול ע"י הציבור לפני הקורא (יש עדות שנוהגות כן פעמיים)

קריאות תשעה באב, דברים ד כה:

כה וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל: טעם נסוג אחור לש"ן. בְּעֵינֵי ה' -אֱלֹהֶיךָ: המרכא במילה בְּעֵינֵי

כו הַעֲדִיתִי: במלעיל, טעם תלישא אינו מורה על מקום ההטעמה

ל וְשַׁבָּת ..... וְשִׁמְעָה: שתייהן במלרע

לא נִשְׁבַּע: יש להקפיד על קריאת הע"ן שלא תישמע כה"א

לב הִנֵּהיָהּ: ה"א שנייה בשווא נח

לג הַשְׁמַע: במלעיל ונחץ קל במ"ם מפני הגעיה

לה הָרֵאָתָה: הה"א בקמץ קטן

לו לִיִּסְרֹךְ: כ"ף סופית דגושה

לח לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֹלִים וַעֲצָמִים: יש לשים לב לצירוף הטעמים הנדיר. לָתֶת-לָךְ: יש להעמיד קלות את הלמ"ד הראשונה

לט : וַיִּדְעָתָה ... וְהִשְׁבָּתָה: שתייהן מלרע

מ וְשִׁמְרָתָה: מלרע

הפטרה לקריאה ביום ט' באב, ירמיהו ח יג – ט כג:

נוהגים לקרוא במנגינת איכה עד ט כה ופס' כב-כג במנגינת הפטרה רגילה. על הקורא לשנן היטב את המעבר בין המנגינות, בעיקר לאחר ברכת ההפטרה במנגינה רגילה ותחילת הקריאה במנגינת איכה. לשם כך ומפאת הקושי, מומלץ לחזור פעמים רבות על חציו הראשון של הפסוק הראשון בהפטרה אֶקֶף אֶסִּיפֶם נְאֻם-ה' במנגינת איכה כך שמיד אחרי הברכה מילים אלו שגורות בפי הקורא במנגינתם הנכונה. אפשר ואף רצוי לעשות דבר דומה במעבר הבא בין המנגינות בפס' כב כֹּה אָמַר ה'

ח טז נִחְרַת: החי"ת בשוא נח לא בחטף. וַיִּשְׁבִּי בָהּ: טעם נסוג אחור לי"ד והש"ן בשוא נע

⁵ כל זה בניגוד לדפוסים מסוימים בהם תנ"ך קורן. ואמנם לפי המ"ש הנ"ן דגושה

ח יח **מִבְּלִיגִיתִי**: במלרע, הטעמה משנית בלמ"ד (מרכא)
 ח יט **מִרְחָקִים**: המ"ם בפתח; יש להיזהר לא לשכל אותיות (מִרְחָקִים). **קָהִל**: יש להעמיד את קריאת
 הה"א והאל"ף אחריה נחה⁶
 ח כ **כָּלָה קִיץ**: טעם נסוג אחור לכ"ף
 ח כא **הַשְּׁבִרְתִּי**: הה"א בקמץ קטן; הבי"ת בקמץ רחב. **שָׁמָּה**: במלרע ודגש חזק במ"ם. **הַחֲזַקְתִּנִּי**:
 הקו"ף קמוצה והת"ו בשווא נח
 ח כב **הַצָּרִי**: הצד"י בחטף קמץ ודגש
 ח כג **חֲלָלִי**: למ"ד ראשונה בשווא נע ולא בחטף
 ט א **וְאֶעֱזָבָהּ**: העמדה קלה באל"ף למנוע הבלעת העי"ן הסגולה
 ט ב **וַיִּדְרְכּוּ** הי"ד בפתח לא בחירק
 ט ג **יַעֲקֹב**: העי"ן בשווא נח
 ט ד **יִהְיֶה לָּוִי**: ה"א קמוצה ות"ו רפויה
 ט ז **שָׁלוֹם אֶת-רֵעֵהוּ**: במהפך פשטא ולא בפשטא מונח, **אֶת-אֲרָבוֹ**: האל"ף בקמץ קטן
 ט ח **לֹא-אֶפְקֹד-בָּם**: הקו"ף בקמץ קטן
 ט ט **נִצָּתוּ**: הצד"י בשווא נע בגלל הדגש, בעיקר צריכים להיזהר הקוראים ת"ו רפויה כסמ"ך, כן הדבר גם
 בהמשך פס' יא. **מִבְּלִי-אִישׁ**: יש להיזהר לא להדביק את התיבות. **נִדְּדוּ**: דל"ת ראשונה בשווא נע ולא
 בחטף
 ט יא **וַיִּגְדֶּה**: במלרע ומפיק בה"א. **אֲבִדָּה**: האל"ף בקמץ רחב והבי"ת בשווא נע
 ט יב **עֲזָבָם**: עי"ן בקמץ קטן. **וְלֹא-הִלְכּוּ בָּהּ**: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה והלמ"ד בשווא נע
 ט טז **הַתְּבוֹנָנוּ**: הטעמה משנית בבי"ת (מרכא). **לְמִקְוֵנוֹת**: המ"ם בשווא נח והנר"ן הראשונה בשווא
 נע
 ט יז **וְתִשָּׁנָה... וְתִרְדָּנָה**: וא"ו החיבור בשווא נע
 יח **בְּשָׁנוֹ**: יש מתג בנר"ן בנוסף למהפך בבי"ת, למרות החולם בבי"ת (תנועה גדולה), השי"ן אחריה בשווא
 נח
 ט כ **כִּי-עָלָה מָוֶת**: טעם נסוג אחור לעי"ן יש מתג בלמ"ד בנוסף למהפך בעי"ן
 ט כג **עֲשֵׂה חֶסֶד**: טעם נסוג אחור לעי"ן
קריאת התורה למנחה בתענית ציבור:
 לב יא **לָמָּה**: במלרע וללא דגש במ"ם, עקב הסמיכות לאל"ף של שם ה'
 לב יב **לָמָּה**: במלעיל⁷ ומ"ם דגושה. **בְּהָרִים**: העמדה בבי"ת להבליט את הסגול המורה על ידוע.
וְלִכְלֹתָם: לפי תוכנת הכתר, הדרבן (המתיגה, כלומר הקדמא המשמשת כטעם משנה) מעל השורק⁸
 לב יד **וַיִּנָּחֵם**: במלעיל
 לד ה **בְּעֵנָן**: העמדה בבי"ת להבליט את צורת המיודע. **וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'**: טעם טפחא בתיבה **בְּשֵׁם**
 והבי"ת רפה⁹
 לד ט **וְלַחֲטֹאתֵינוּ**: הטי"ת קמוצה לשון יחיד לא בחולם
 לד י **כִּי-נִזְרָא הוּא**: תיבת **נִזְרָא** במלרע, אין טעם נסוג אחור לנו"ן
הפטרה למנחה של תענית ציבור ישעיהו נה-נו:

⁶ שיר השירים ה יג.

⁷ הי"ן מנחת שי: האל"ף (של השם) נחה. ולכן קוראים כאן ה-דנ"י

⁸ התלישא אינה מורה על מקום ההטעמה! הוספה תלישא נוספת על הלמ"ד "ליתר בטחון".

⁹ עפ"י תורה קדומה, מעל הכ"ף, כך הוא לפי כל התיגאן

¹⁰ להבדיל מאברהם אבינו בבראשית יב ח: **וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'.** דהיינו, הקב"ה קרא בשם - ה' (מקיים את דברו: **וַיִּקְרָא** בְּשֵׁם ה' לְפָנַי פסוק יט)

נה ז **וְיָשָׁב**: וא"ו החיבור בשווא נע ובמלרע, לשון עתיד
 נה י **וַיֵּצֵא זֶרַע**: טעם נסוג אחר לנ"ן הראשונה
 נה יג **הַסֵּרְפָּד הָדָס**: פ"ה ודל"ת בפתח
 נו א **וַיַּעֲשֵׂה**: העמדה קלה בוא"ו למנוע הבלעת הע"ן החטופה
 נו ב **יַעֲשֶׂה-זֹאת**: געיה ביר"ד ודגש חזק בז"ן מדין דחיק. **יַחְזִיק בָּהּ**: אין טעם נסוג אחר
 נו ה **טוֹב מִבָּנִים וּמִבְנוֹת**: טעם טפחא בתיבת **טוֹב**

ידידנו יהודה גנוט נר"ו בעל 'אחד תרגום' שלח לנו כמה הערות בתרגום המתקשרות למגילת איכה

הַנְּי מַמְטִיר לָקֶם (שמות טז, ד) **ת"א הָא אָנָּא מַחִית לְכוֹן לַחֲמָא**. 'מחית' פירושו 'מוריד'. כי לא 'המטיר' את המון כמטר ממש אלא ירד בסדר נכון ויאות, והטעם שנקט הכתוב לשון 'מטר' כתב האב"ע "כדמות 'מטר' היורד מן השמים" כלומר כל דבר היורד מן השמים נקרא מטר, והרמב"ן כתב "ודעת אנקלוס, שהוא לשון ירידה **"הא אנא מחית"**. ויתכן שיהיה מענינו **"כַּמְטָרָא לַחֲזָן"** (איכה ג, יב), **"אע"פ שהוא שורש אחר, כי בכל זריקה אשר תבוא מלמעלה יאמרו כן, ותקרא 'מטרה' – על שם שימטירו עליה החצים"** ואיני יודע אם בא הרמב"ן לחלוק על אנקלוס או לפרשו. **"א"ה. כמדומה שהרמב"ן בא לפרש את הכתוב בלי אונקלוס, אלא מציע פירוש משלו. וכַּעֲצֵם הַשָּׁמַיִם לְטַחֵר** (שמות כד, י) **מַת' וכמחזי שמיא לבירורי. כתב רש"י וכַּעֲצֵם. כתרגומו לשון מראה. כמו אֲדָמוּ עֲצֵם מַפְנִינִים** (איכה ד, ז), **הרשב"ם. וכן פרש"י שם באיכה אותם שֶׁהָיוּ מִרְאִיָּה אֲדָוָה מִפְּנִינִים וְגִזְרָתָם כְּמוֹ סִפִּיר – חֲשֵׁךְ תֵּאֲרָם מִפְּחָמִים, עכ"ל. יש לעיין בכל המושג של "בעין" כלומר דבר שהוא קיים כאן "בעצמותו", וכן מה שאנו קוראים "שם עצם" היינו דבר מסויים, האם הם ב"עצם" היינו הד? כמו "בַּעֲצֵם" הַיּוֹם הַזֶּה** (בראשית ז, יג ועוד) **היינו בחזקו של יום, כלומר כשהיום הכי מורגש ומודגש שהוא יום, כאילו אפשר לראותו "בעין"? ולפי"ז אין הכוונה ב"עצם" לראיה וחזיון אלא לעצמותו ועינו של הדבר כמו 'לב ים', אבל מאונקלוס ורש"י לא משמע כן אלא אכן שורש חדש הוא לראיה והוא "עצם", האם אפשר לומר "למה אתה מעצים עלי"?? וכדו' – לא נראה. וא"כ מה בעצם אמיתות הכוונה ל"עצם". נראה שהמושג מגיע אכן מעצם עצמותו של שם העצם "עצם" והוא החלק החזק והמייצב של הגוף, ומינה לכל דבר, משם נגזר גם הלשון שתוקפו וחזקו של הדבר הנראה 'בעין' הוא 'עצם', תסכים עמי אליהו?**

א"ה כמדומה שיש כאן בלבול. לפי רש"י עצם כאן בסוף משפטים ובאיכה הוא מראה וצבע, כשאומרים קָעִין חֲבִדְלָח (במדבר יא, ז) **גם כן מתפרש כמראה הבדולח. אבל עצם אינו הסתכלות. גזלה חוזרת בעיניה' אפשר לפרש חוזרת כפי שהיא, כשמדובר על 'חמץ בעין' הכוונה לחמץ ממש ולא בליעות של חמץ שנבלעו בדופני הכלי (או בתוך תפוחי אדמה למשל שנתבשלו עם חמץ). האם יש מקום לומר במקביל 'חמץ בעצם'? יתכן. למה אתה מעצים במקום למה אתה מביט, אינו נראה נכון.**

סתם שאלה: וַיַּחֲרִקוּ שָׁן (איכה ב, טז). למה? עי' רד"ק על תהילים ל"ה: ט"ז:ב' משמע מעצבים וכן הפשוט, אך החיד"א בנחל אשכול וז"ל: פירש רבינו האר"י זצ"ל בשער הפסוקים דחריקת שיניהם יורה כי לא נעשה רצונכם וכדכתיב שָׁנוּ יַחֲרִיק

וְנָמְסָה תַּאֲוֹת רִשְׁעֵיהֶם תֵּאֱבֹד (תהלים קיב, י) והענין כי אמר לעיל **מִמְרוֹם שְׁלַח אֵשׁ** (איכה א, יג) וגו' וכאשר באו אויבים היו רוצים לשלוח אש בבית המקדש להנכם בידיהם וכשראה דקמחא טחינה טחני ולא עשו הם נקמה בעצמם **שָׂרְקוּ וַיַּחֲרִקוּ שָׁן** כי לא נעשה רצונם ונתנו טעם לחריקת שיניהם באומרם **בִּלְעָנּוּ** כלומר אמת הוא כי החרבנו בהמ"ק אבל מה שאנו חורקין שן הוא לפי **שִׁנְהָ הַיּוֹם שְׂקוּיָנָהוּ** להנכם על ידי עצמנו מצאנו כי כבר נעשה בעצמו, עכ"ל. האם זה קשור **לַחֲרֹץ פֶּלֶב** (שמות יא, ז)?! שתייהם לכאן' אותו רעיון, יש לך מקור לקשר בין החריצה לחריקה או בין צ'-ק' בעלמא?

א"ה. את הפירוש הזה כמדומה ראיתי בספר של הרב שלמה ברוודה ז"ל 'יבנה המקדש', שבו הוא מתאר באחד הפרקים את שנאת האויבים. עד כמה נתאכזבו כשראו שהם לא החריבו, אלא בית חרב. ודאי יש חילופי צ-ק. יש בארמית ארקא-ארץ וכבר נאמר (איני זוכר מי) **שִׁקְנָעָם** (יהושע יב, כב ועוד) **הִיא קִבְעָנִים** (יהושע כא, כב).

עמרם אייזנשטיין
פָּצוּ עַל־יָד פִּיהֶם כָּל-אֹיְבֵיךָ שָׂרְקוּ וַיַּחֲרִקוּ-שָׁן אָמְרוּ בִלְעָנּוּ אֶךְ זֶה הַיּוֹם שְׂקוּיָנָהוּ מִצָּאֵנוּ רְאִינוּ: מזה שיש זקף ב'שרקו ויחרקו שן', וגם ב'פצו עליך פיהם כל אויביך', יוצא שיש יותר הפסק ב'פצו עליך פיהם כל אויביך', מב'שרקו ויחרקו שן', [שהרי זהו הכלל כשיש שני מפסיקים שווים, שהראשון מפסיק יותר], וחיברו את 'שרקו ויחרקו שן' עם 'אמרו בלענו'. והנה עצם התיבות 'שרקו', ו'יחרקו שן', לכאורה גם אין ביניהם שייכות. דהנה ענין השריקה פירש"י בפסוק הקודם: **שָׂרְקוּ**. נופח בפיו... ודרך אדם לעשות כן הרואה דבר חשוב שחרב וכלה: ואילו את ענין חריקת השנים פירש המצודות בתהילים לה טז: חרוק. ענין שחיקת וטחינת השיניים אלו באלו, בהתקצף, כמו ויחרקו שן. ויוצא שחריקת השיניים הוא בכעס, ואילו השריקה היא לתמהון על החורבן. ו'אמרו בלענו' הוא לכאורה שמחתם במפלת ישראל. וקשה מה החיבור של שלשת הדברים. והנה ר' אלעזר הקליר ביקנות לתשעה באב' [קינה ט' המתחלת 'איכה תפארתי', באות ס'] כתב: 'סִפְקוּ חֲרָקוּ שָׂרְקוּ מוֹנֵי מִבְּפִיָּם וּמִבְּחוּץ לְהַכְרִית אֱמוּנָיִי', וא"כ משמע שגם 'שרקו' הוא קודם החורבן. ולפי זה מובן הצירוף של 'שרקו ויחרקו שן'. אך גם לדבריו עדיין קשה למה 'שרקו ויחרקו שן' נתחבר ל'אמרו בלענו', והרי 'אמרו בלענו' זה לאחר החורבן. ואולי י"ל דתחילת הפסוק 'פצו עליך פיהם כל אויביך' זהו הכלל, ואח"כ באר שלשה פרטים שעושים בפצית פיהם: שרקו, ויחרקו שן, אמרו בלענו. [או חלק לזה וחלק לזה, או שהיו שלשת החלקים לכל אחד]. וא"ש [=ואתי שפיר] בין לרש"י ובין לר' אלעזר הקליר.

תָּן לַחֲכָם וַיַּחֲכֶם-עוֹד

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

מצורפת כאן קינה על חורבן יהדות אירופה מהרב שמעון שוואב ז"ל הגאב"ד דקהל
עדת ישורון נו-יורק
על החורבן האחרון

הזוכר מזכיריו. דור דור וקדושו. מעת אשר אז בחרתנו: יזכור דראון. של דור אחרון. אויה מה היה לנו. שטופי מבול-דם. שמסרו נפשותם. כל שקועי עמקי-הבכא: יפקדם אלהים. בארצות החיים. ועדי עד זכרם לברכה: שאו אליו כפים. אהה. אי שמים. הוי על מיטב שבטי ישראל: עדות וקהלות. ערים וגלילות. חבורות. מוסדות. כל מועדי אל: מי יתן פלגי מים. תרדנה עינים. אל אשדות נחלי הדמעות: עלי אלפי אלפים. גופים נשרפים. במו-אש החרבן וזועות: ועל שרי-התורה. ומחזיקי מסורה. ועל פרחי הפהנה הצעירים: ועל חובשי מדרשות. ומורים ומורות. תינוקות בית רבן יקירים: על פנות בוטחות. וסבים וסבות. ועל זרעם וטפם שילדו: גם. לרבות. רבבות נאהבים בחיים. במוותם לא נפרדו: את דמם דרוש. כי תשא את ראש. של כל נדף לעלים הטורפים: כל נפשות-מת. בימי שבר ושאת. ששה אלפי פעמים אלפים: שלישייה לבקרו בברק זעם סוער. מפרמי החמד אהבת: גואל הדם. נא זכר צערם. אל תמחה מספר כתבת: זכור הנאקות. ורעש צעקות. אז יוכלו לרצח: יאורי דמיהם. ודמעות פניהם. לא תשכחנה לנצח: כל חיל וגניחה. וגהי צריחה. משדודי להקות הכלבים: זכור וספר. בנאדך צרור. עד עת נקם עלבון עלובים: במחנות הפראים. כאב וגנעים. ופחי נפשות עגומות: חרפות וצחוק. כלמות ורק. פצעי הכאות אימות: ורעבון. צמאון. שגעון. עצבון. וכשלוך נחשלים בלי-כח: וכל נאקות-חלל. מכל יחיד אמלל. חלילה לך מלשבח: ותימרות-עשן וקיסור מבבשן. תלי-תלים עצמות וגידים: וחדרי הרעל. קול שאגות מקהל-הנחנקים תוף תאי האדים: וסרחון גופות. וגויות סגופות. גלל-דמן אדמת גואצים: איך הפכו טורפיהם. לבורית חלביהם. ועור-איש לקשוטי הנשים: וקריצת אצבעות. של ראשי-הפרעות. לימין שעבוד-פרה. צלמות לשמאל: ואיך ירו יריות על חופרי חבורות. ביסורי חבוט-קבר הורידום שאול: איך ענו אחיותינו. וסרסו בנותינו. פוסות-תרגלה מידי רופאים אכזרים: ופליטי השורידים במחלות וסתרים. וטמיון ילדים בבתי שמד-במרים: שח-תמים לעולה. דם בני חגולה. הוי אריאל מנגלת חסידיה: צאן-קדשים מי ימנה. אשר אשם לא תכבה. בחוניך היו מקדשי שמד: בקול שמע ישראל מסרו נפש לאל. שהוא יאספם. ועד יום אחרון: הצדיקו דין. ואף אני מאמין ענו. ושרו שירת בטחון: ובכן נשאר עם. ביתום נדהם. בלי קברים להשתטח: ולא מצבות. איפה לבבות. יבבות לבב רותח: רק נספי-הדם. אזכרותם. תוססים בלי שוכח: והרי אפרי עקדתם. תרומות דשני מזבח: מי ימלל. צער ישראל. אשר דעתו מכאב נטרפת: ושארית הפאר. במעט מזעיר¹¹. ואיך קומתה היום נכפפת: אל חי מרחם. עדתך נחם. אשר לך מאוד נכספת: אור-חדש תזריח. קרני-חוד תצמיח. ורוח אלהים מרחפת:

¹¹ א"ה: בגלל החרוז והכתיב המלא הניקוד כאן הוא 'מזעיר', אבל הניקוד הנכון של הביטוי הוא 'מעט מזער' (ישעיהו י, כה ועד)

אתה תקום תרתם ציון כיעת לחנה ככא מועד:

מצורף מכתב שצורף בשנים הקודמות.
בס"ד לסדר דברי שלום לאמר

למערכת שלום!

ברשותכם רצייתי לעורר את תשומת הלב לדיוקים במגילת איכה ובקינות.
במגילת איכה יש בפסוקים רבים הטעם 'קדמא' לפני מהפך. כידוע הטעמים 'קדמא'
ו'פשטא' – אף ששונים בצורתם, הקדמא טעם מחבר, לעומת הפשטא שהוא מפסיק.
למשל פסוק ג' בתחילת המגילה: גלתה (טעם קדמא מחבר) יהודה מעני (טעם פשטא
מפסיק).

בולט במיוחד בסוף המגילה: השיבנו (קדמא מחבר) יי | אליך (פשטא מפסיק) ונשובה.
ולכן אין לעצור במלה מוטעמת בקדמא כמו במלה מוטעמת בפשטא. ההבחנה ביניהם
היא בזה שהקדמא באה על האות המוטעמת בין מלעיל ובין מלרע (בדוגמאות שהבאנו
בת' של גלתה ובב' של השיבנו), הפשטא באה תמיד על האות האחרונה במלה, ואם
המלה מוטעמת מלעיל – מופיע פשטא כפול: בסוף המלה וגם באות המוטעמת.
בפרק ג כ וְתִשׁוּחַ בחולם ולא וְתִשׁוּחַ. פסוק נט שִׁפְטָה הש' בקמץ חטוף (קטן) שהוא
תנועה קטנה והשוא אחריו בפ' נח.

ד ז וכו' ... צחו – שניהם מלרע. ד יד נעו מלרע!

עוד הערה בניקוד בקינות.

הקינה המסומנת ח' בסדר הקינות (השלישית שנאמרת ביום) מסתיימת במלים: איכה
תפארתי מראשתי השליכו, וכך פותחת הקינה הבאה של הקליר. בקינות מנוקדת
המלה כך: מְרָאשׁוֹתִי (המ' בצירי והר' בפתח) ומפורש 'מעל ראשי'. אין זה מסתבר,
כי אין זה הפרוש הנכון של המלה. יותר נכון היה לנקד: מְרָאשׁוֹתִי (המ' בשוא) כמו
שמצינו בפרשת ויצא (בראשית כח, יא ויח), ואז הפרוש יהיה ליד ראשי. אבל גם
פרוש זה איננו נוח. אמנם מצאנו ניקוד מְרָאשׁוֹתִי (המ' בצירי) שאול (שמואל א כו
יב), אבל שם מתפרש מהמקום שליד ראשו של שאול ובקינה אין שום אפשרות לפרש
כן.

בספר ירמיה יג יח: אָמַר לַמֶּלֶךְ וְלַנְּבִיָּה הִשְׁפִּילוּ שִׁבּוֹ כִּי יֵרֵד מְרָאשׁוֹתֵיכֶם
(המ' בפתח והר' בשוא) עֲטַרְתִּי תִפְאָרְתְּכֶם: אם נשוה ללשון הקינה תפארתי
מראשתי השליכו, נמצא שהקליר כיוון לפסוק הזה. תפארתי ומראשתי שניהם
מכוונים לגדולה, ועל זה מקונן הקליר בשם עם ישראל שאת שניהם השליכו. ולכן
לסיכום: מְרָאשׁוֹתִי המ' בפתח והר' בשוא.

עי' ערוגת הבושם ח"ג עמ' 263 שפרושו השני משתמע כדברינו.
יהי רצון שנזכה לראות בהרמת קרן ישראל בישועה קרובה.